

نگاهی به مطالعات

آمایش سرزمین در ایران

با تأکید بر تجربه آمایش سرزمین
استان اصفهان

تألیف و گردآوری:

نعمت‌الله اکبری

بابک صفاری - هما موذن جمشیدی

واحد صنعتی اصفهان

مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی واحد صنعتی اصفهان

سرشناسه عنوان و نام پدیدآور	اگری، نعمت‌الله، ۱۳۴۴- نگاهی به مطالعات آمایش سرزمین در ایران با تأکید بر تجربه آمایش سرزمین استان اصفهان / تألیف و گردآوری نعمت‌الله اگری، بابک صفاری، هما مؤذن جمشیدی
مشخصات نشر مشخصات ظاهری	اصفهان: جهاد دانشگاهی، واحد صنعتی اصفهان، ۱۳۹۵. ۲۸۶ ص: تصویر، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۱۵۷-۱۷-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	آمایش سرزمین -- ایران -- اصفهان (استان)
موضوع	Reclamation of land -- Iran -- Isfahan (Province)
شناسه رده	صفاری، بابک، ۱۳۸۵ -
شناسه افزوده	مؤذن جمشیدی، هما، ۱۳۶۱ -
شناسه رده	جهاد دانشگاهی، واحد صنعتی اصفهان، مرکز انتشارات.
رده‌بندی کنگره	۷۱۳۹۵ الف ۶۲ / HT ۳۹۵
رده‌بندی سی	۳۰۷/۱۲۰۹۵
شماره کتابشناس ملی	۴۳۳۲۲۶۷
نام کتاب تألیف	نگاهی به مطالعات آمایش سرزمین در ایران با تأکید بر تجربه آمایش سرزمین استان اصفهان م. ا. اگری، بابک صفاری، هما مؤذن جمشیدی
ناشر	جهاد دانشگاهی - واحد صنعتی اصفهان - مرکز انتشارات
نویت چاپ	۱۵۱
تاریخ نشر	۱۳۹۵
شمارگان	۱۰۰۰
تعداد صفحات	۲۸۸
لیتوگرافی	کوثر
چاپ	سوره
صحافی	سید
قیمت	۱۵۰۰۰ ریال بیر قیمت کتاب بدون اجازه کتبی ناشر، مجاز نمی‌باشد.
* صحت مطالب کتاب به عهده مؤلف بوده و ناشر مسئولیتی در این خصوص ندارد.	
* حق چاپ برای ناشر محفوظ است، تکثیر این کتاب یا بخشی از آن به روش هر شکلی و با هر عنوانی ممنوع بوده و دارای پیگرد قانونی است.	
* نشانی ناشر: اصفهان - دانشگاه صنعتی اصفهان - جهاد دانشگاهی - مرکز انتشارات - ۳۹۱۲۷۱۱-۳۱	
دورنگار: ۳۹۱۲۵۴۱-۳۱ - فرسگاه: ۳۹۱۲۵۹۴-۳۱	
نشانی الکترونیکی: sec.iut@acecr.ac.ir	درگاه: www.iut.ac.ir
درگاه: www.isba.ir	
مراکز پخش:	
۱- کتابفروشی جهاد دانشگاهی (اصفهان) - دانشگاه صنعتی اصفهان - تلفن: ۳۹۱۲۵۹۴-۳۱	
۲- نمایشگاه کتاب جهاد دانشگاهی (تهران) - خیابان انقلاب اسلامی - بین خیابان فلسطین و چهارراه ولی عصر (عج) - جنب مؤسسه‌ی نمایشگاه‌های فرهنگی ایران - تلفن: ۶۶۴۸۷۶۳۶-۲۱	
۳- علم‌گستر سپاهان (اصفهان) - خیابان سیدعلیخان - حدفاصل کوچه محمدآباد و خیابان پاسداران (باغ گلداسته) - پلاک ۱۰۸ - تلفن: ۳۲۲۰۰۳۲۳-۳۱	
۴- کتابیان (تهران) - خیابان لبافی‌نژاد - بین خیابان فروردین و اردیبهشت - پلاک ۲۳۸ - تلفن: ۶۶۴۹۴۵۹۰-۲۱ - ۶۶۴۹۴۵۹۰-۲۱	
۵- انتشارات سروش دانش (تهران) - میدان انقلاب - خیابان کارگر جنوبی - خیابان روانسر - کوچه درخشان پلاک ۴ - تلفن: ۶۶۴۹۳۰۳-۲۱	
شماره تماس برای خرید تلفنی کتاب از سراسر کشور: ۳۹۱۲۵۹۴-۳۱	

سخن ناشر

به شکرانه‌ی تابش پرتوهای حیات‌بخش اسلام بر پهنه‌ی کروی خاکی، خرسندیم؛ در دورانی به‌سرمی‌بریم که اندیشه‌ی اصلاح نه تنها عبادت نیست، بلکه پیمودن راه‌های کمال و رشد در همه‌ی ابعاد انسانی هر سال و هر روز تر می‌نماید. بر این اساس وظیفه‌ی آنان که در این دوره و در این سرزمین مقدس زندگی می‌کنند بس سنگین و دشوار است، به‌ویژه "دانشگاه" و "انستگاهیان" در کنار "حوزه‌های مقدس علمیه" که جایگاهی حساس و تعیین‌کننده در روند حرکت اجتماع به سمت آرمان‌های اسلام و انقلاب دارند.

تلاش پی‌گیر و همه‌جانبه برای بریدن بندهای وابستگی، جهاد مقدسی است که باید از دانشگاه و حوزه آغاز گردد و نشر کتب علمی، کوششی است از سوی ما، در همین راستا و این کوشش زمانی پربارتر و اثربخش‌تر خواهد بود که اساتید، دانشگاهیان و اندیشمندان متعهد انتقادهای سازنده‌ی خود را با ما به اشتراک بگذارند.

اینک که چاپ اول این کتاب تقدیم دانشگاهیان ارجحان و مشتاق علم می‌گردد؛ جا دارد از تمامی عزیزانی که در آماده‌سازی و تدوین آن تلاش نموده‌اند تشکر و قدردانی به‌عمل آید.

مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی
واحد صنعتی اصفهان

پیشگفتار

آمایش سرزمین با توجه به تأکیدی که بر سه عنصر انسان، محیط و منابع می‌کند سعی در برقراری نظم منطقی و نظام‌مند بین انسان، سرزمین و فعالیت‌های مختلف در پهنه جغرافیایی به منظور بهره‌برداری پایدار از منابع و امکانات اقتصادی، اجتماعی و طبیعی دارد. امروزه آمایش سرزمین را تلفیقی از سه علم جغرافیا، اقتصاد و جامعه‌شناسی می‌دانند. تلفیق این سه رشته از علوم این امکان را به متخصصین و کارشناسان علوم برنامه‌ریزی بخشیده است که با بهره‌گیری از دانش آمایش سرزمین به سازماندهی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، به منظور تحقق آینده‌ای مطلوب، پردازند؛ اگر چه مفهوم آمایش سرزمین همانند برخی دیگر از مفاهیم علوم اجتماعی با تعدد تفاوت در مفاهیم روبرو است و برداشت‌های گوناگونی از آمایش در ابعاد، اقتصادی، اجتماعی و جغرافیایی آن ارائه شده است، اما علیرغم همه تعددها و تفاوت‌ها در مفهوم آمایش سرزمین، تعاریف در چند عنصر مشترک هستند و آن هم مربوط به سه عنصر اصلی، انسان، محیط و منابع است.

در تعاریف جدید، آمایش سرزمین تنها در آناه فیزیکی و کالبدی خلاصه نمی‌شود، بلکه توجه به آینده و چشم‌اندازی مطلوب و راهبردی «استراتژیک» بودن آمایش سرزمین نیز بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، به طوری که مفهوم آمایش سرزمین با رویکرد برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک) تلفیقی است از دو موضوع اساسی: اول توجه و شناخت دقیق از وضعیت موجود، دوم ارائه تصویر روشن و پایدار از وضعیت مطلوب در آینده؛ شاید بتوان گفت نقطه ضعف مفهوم پیشین آمایش سرزمین عدم توجه کافی به آینده و چشم‌انداز مطلوب بوده است و از دیگر سوی، نقطه ضعف علوم برنامه‌ریزی بویژه برنامه‌ریزی اقتصادی، عدم توجه به نابرابری‌ها و عدم تعادل‌های منطقه‌ای است؛ چرا که یک برنامه‌ریزی مناسب و اصولی باید دارای سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و فضایی باشد. بر این اساس توسعه اقتصادی یا اجتماعی به تنهایی پیامدهای نامطلوبی را به ویژه در بروز عدم تعادل‌های منطقه‌ای در بسیاری از مناطق جهان به دنبال دارد، لذا برنامه‌ریزی اقتصادی و اجتماعی باید به همراه برنامه‌ریزی فضایی صورت گیرد تا مانع پدیده عدم تعادل فضایی شود. همچنین آمایش سرزمین باید

دارای رویکردی آینده‌نگر باشد تا امکان تولید و تهیه سندی راهبردی با خروجی‌های کاربردی را میسر کند. لذا بر این باور هستیم که مفهوم "آمایش سرزمین با رویکرد برنامه راهبردی" از این دو نقیصه آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی صرف، رهایی یافته است. در نتیجه اگر آمایش سرزمین را معادل مفهوم (Spatial Planning) در نظر بگیریم، برنامه‌ریزی فضایی تلاشی است در جهت تعیین و تخصیص منابع به بخش‌ها، مکان‌ها و مناطق، به نحوی که سرمایه‌گذاری بخشی، بیشترین منافع اجتماعی را داشته باشد، فعالیت‌های تولیدی و امکانات منطقه در دسترس تمام افراد نیازمند آن‌ها قرار گیرد و تفاوت سطوح درآمد را کاهش دهد و نوعی سامان فضایی را ایجاد کند که یارای تحقق برنامه‌های توسعه منطقه‌ای با توجه به یک چشم‌انداز روشن و تا حدی ایده‌آل را داشته باشد.

برنامه‌ریزی راهبردی زمانی می‌تواند بخوبی محقق شود که مبتنی بر شناخت واقعی باشد، نه شناخت ذهنی. چرا که شناخت ذهنی کارشناسان و برنامه‌ریزان از ویژگی‌های درونی و بیرونی سازمان یا نهاد مربوطه، یکی از مهمترین آفت‌های برنامه‌ریزی در هر سازمان یا دستگاه است. به همین منظور در مطالعات آمایش سرزمین و سند راهبردی توسعه استان اصفهان سعی شده است، یکی از گام‌های اساسی که توسط مشاوران ۲۱ بخش و فرابخش برداشته می‌شود ارائه شناخت واقعی و دقیق مبتنی بر مبانی آمایش از بخش و فرابخش مربوطه باشد، تا پس از اینکه شناخت دقیق و واقعی از بخش‌ها و فرابخش‌های مختلف استان توسط مشاوران ارائه شد، امکان ترسیم تصویر آینده مطلوب و مورد نظر در چهار پاور سند توسعه و راهبردی برای استان فراهم شود؛ لذا یکی از اهداف مهم انجام مطالعات آمایش سرزمین در استان تهیه اسناد توسعه برای بخش‌ها و فرابخش‌های ۲۱ گانه است و پس از تهیه اسناد مذکور با انجام تلفیق مطالعات به اسناد راهبردی توسعه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای کل استان دست خواهیم یافت. به همین خاطر عنوان مطالعات آمایش سرزمین استان بطور کامل عبارت است از "مطالعات آمایش سرزمین و تدوین سند راهبردی توسعه استان" که در این مطالعات ترکیبی از انجام مطالعات آمایش و روش برنامه‌ریزی راهبردی بکار گرفته شده است.

در پایان لازم است از تمامی مشاوران بخش‌ها و فرابخش‌ها، ناظران مطالعات، اعضا کمیته عالی نظارت و ارزیابی، اعضا کمیته علمی، اعضا کمیته تلفیق و تمامی روسا و کارشناسان

دستگاه‌های اجرایی بویژه رییس و کارشناسان معاونت برنامه‌ریزی و اشتغال استانداری وقت و سازمان برنامه و بودجه کنونی و شهرک علمی و تحقیقاتی اصفهان که در انجام مطالعات آمایش سرزمین و تدوین سند راهبردی توسعه استان همکاری داشته‌اند تشکر و قدردانی بعمل آید، چرا که بدون تلاش و همراهی آن‌ها این مهم به انجام نمی‌رسید. همچنین از مدیر کل محترم برنامه‌ریزی و بودجه استانداری جناب آقای همایون ناطقی که همواره یار و پشتیبان طرح بوده‌اند و از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر نعمت‌الله اکبری که به عنوان مدیر علمی مطالعات به صورت شبانه‌روزی مجذبه کوشش کرده‌اند نهایت تشکر و قدردانی را دارد.

مهدی کشمیری

رییس شهرک علمی و تحقیقاتی اصفهان

سخن مدیر مطالعات

یکی از مهمترین اهداف کلی مطالعات آمایش سرزمین سازماندهی فعالیت‌ها، منطبق بر ساز و کارهای فضا به منظور بهره‌برداری مطلوب از سرزمین و پهنه‌های جغرافیایی در چهارچوب منافع و سیاست‌های کلان و ملی است. از آنجا که تحقق اهداف توسعه مستلزم بکارگیری همه منابع اجتماعی اعم از منابع انسانی، اقتصادی و محیطی است و بکارگیری آن‌ها نیز مستلزم برنامه‌ریزی است، لذا آمایش سرزمین به عنوان زیربنا و سازوکار مناسبی برای سازماندهی توسعه منطقه‌ای شناخته شده و امروز به عنوان یک ابزار اصلی برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای و ملی مورد استفاده قرار می‌گیرد. آمایش سرزمین پیوند دهنده برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی و فضایی و یا ترکیب این برنامه‌ها در قالب برنامه‌ریزی جامع در مقیاس ملی و منطقه‌ای می‌باشد.

سابقه و پیشینه مطالعات آمایش سرزمین در ایران به سال‌های دهه ۴۰ که در ایران تفکر برنامه‌ریزی با رویکرد آمایشی برای اولین بار شکل گرفت بر می‌گردد. پس از انقلاب اسلامی نیز در اوایل دهه ۶۰ که بار دیگر ضرورت انجام برنامه‌ریزی آمایشی احساس شد این تفکر مورد توجه مجدد قرار گرفت. با این وجود می‌توان ادعا نمود که هنوز در بهره‌گیری از مطالعات آمایشی در شروع راه است و نمونه‌های چندان موفق را تاکنون ارائه نشده است. مروری بر مطالعات انجام شده اعم از ملی و استانی نشان می‌دهد که این مطالعات با کمبودهایی هم از جنبه نظری و هم از جنبه‌های تجربی و عملی مواجه‌اند که مهمترین آن‌ها عبارتند از:

- عدم توجه جدی به تولید، ذخیره و اشاعه آمار و اطلاعات لازم در سطوح مختلف و ایجاد یک پایگاه اطلاعات مکانی
- عدم وجود رویکرد مشخص در خصوص خروجی‌های لازم برای تلفیق و اجرایی نمودن نتایج به دست آمده
- عدم توجه کافی به پشتوانه‌های علمی، نظری و تجربی در تهیه طرح آمایش ملی و استانی
- عدم توجه به عناصر مورد نیاز در شرح خدمات برای تلفیق مطالعات انجام شده
- عدم تخصص، تجربه و دانش کافی مشاورانی که در این در زمینه فعالیت داشته‌اند.

استان اصفهان نیز در اولین تجربه مطالعات آمایش سرزمین طی سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ اقدام به انجام مطالعات آمایش نموده است که بخش‌هایی از نتایج مطالعات نیز منتشر گردید. در سال ۱۳۹۰ معاونت برنامه‌ریزی و اشتغال استانداری انجام مطالعات آمایش سرزمین را با رویکرد برنامه راهبردی به منظور تهیه اسناد راهبردی توسعه استان در دستور کار قرار داد. تاکید شایسته و بایسته مدیریت استان در انجام مطالعاتی جامع و کم‌نقص و سپردن مسئولیت این امر به شهرک علمی و تحقیقاتی اصفهان فرصتی مناسب را برای تجربه‌ای نوین در کشور و خلق الگویی مناسب در مطالعات آمایش سرزمین در سطح استانی فراهم نمود.

از این تجربه بر آن شدیم با بهره‌گیری از تجربیات و خروجی‌های حاصل از مطالعات انجام شده، برپژه سوابق شورای ملی آمایش و تا حد امکان، مطالعات و تجارب جهانی در تلاشی جدید مطالعات آمایش سرزمین استان اصفهان به گونه‌ای انجام گیرد که کاستی‌های فوق به حداقل رسیده و برای اولین بار در سطح استان و کشور مطالعات آمایش مبنای برنامه‌ریزی توسعه قرار گیرد. با انتخاب اینجانب به عنوان مدیر مطالعات آمایش از طرف شهرک علمی و تحقیقاتی، اقدامات زیر در راستای انجام مطالعات صورت پذیرفت:

- بازنگری شرح خدمات آمایش سرزمین: تهیه شده توسط شورای ملی آمایش) با هدف تقویت مبانی نظری شرح خدمات آمایش و افزودن رویکرد برنامه‌ریزی راهبردی در آن بگونه‌ای که امکان تهیه اسناد راهبردی برای بخش‌ها، فرابخش‌ها و ریزه شهرستان‌ها فراهم آید.
- تهیه الزامات پیشنهاد طرح (RFP) و انتخاب مشاوران ذیصلاح برای انجام مطالعات آمایش سرزمین در ۲۱ بخش و فرابخش پیش‌بینی شده که با تشکیل کمیته علمی طرح و بهره‌گیری از خبرگان علمی و اجرایی استان محقق گردید.
- انجام مطالعات بخش‌ها و فرابخش‌های مختلف پیش‌بینی شده توسط مشاوران ذیصلاح انتخاب شده و ارائه گزارش‌های تعیین شده هماهنگ با سایر مطالعات که مبنای اساس برنامه‌ریزی و مطالعات آمایش قرار گرفته است.
- پیش‌بینی سازوکارهای لازم و تشکیل کمیته تلفیق از خبرگان و صاحب‌نظران ملی و منطقه‌ای به منظور تلفیق خروجی مطالعات انجام شده توسط مشاورین بخش‌ها و فرابخش‌ها در مراحل

مختلف طرح، تهیه و تدوین مدل تلفیق و انجام تلفیق مطالعات آمایش سرزمین در مراحل مختلف و تولید اسناد پیش‌بینی شده

■ نظارت، هدایت و مدیریت انجام تمامی مراحل انجام مطالعات آمایش از جمله انتخاب مشاوران و ناظران، تشکیل جلسات کمیته علمی و کمیته تلفیق، آماده‌سازی گزارشات مشاوران برای ارائه در جلسات استانی و سایر اقدامات اجرایی و هماهنگی که با تشکیل دفتر مطالعات آمایش بدان جامه عمل پوشیده شد.

مطالعات آمایش استان اصفهان با رویکرد راهبردی که در بیست و یک بخش و فرا بخش و عمدتاً توسط دانشگاه بزرگ استان شامل دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه هنر اصفهان با همکاری دستگاه‌های اجرایی مربوط استان به انجام رسید، تجربه بسیار موفقی از یک کار گروهی و مشترک بین دانشگاه، صنعت و جامعه به شمار می‌آید. مطالعات انجام شده در ۲۱ جلد و قریب به ۱۵۰ صفحه تهیه و پس از تصویب تمامی ۲۱ گزارش در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان مورد مجادلات مجزا در اختیار معاونت برنامه‌ریزی (سازمان برنامه و بودجه فعلی) و استانداری اصفهان قرار گرفت.

از ویژگی‌های مشخص انجام مطالعات آمایش استان اصفهان ایجاد پایگاه اطلاعات مکانی SDI در کنار مطالعات و همچنین تهیه گزارش مستقل تلفیق به عنوان خروجی نهایی و تهیه اسناد سه‌گانه توسعه در بخش‌های اقتصادی، فرهنگی و محیطی (محیط زیست، ارزیابی توان و منابع آب) است. علاوه بر برونده‌های ذکر شده مدیریت مطالعات اقدام به انتشار اطلس‌های مورد نیاز در زمینه محیط زیست، ارزیابی توان سرزمین و منابع آب استان نمود که به غنای مطالعات آمایش استان اصفهان افزوده است.

با توجه به تجربه موفق انجام مطالعات آمایش سرزمین و سند راهبردی استان اصفهان شایسته دیدیم که تجربه مطالعات آمایش و سند راهبردی توسعه استان اصفهان را بصورت یک مجموعه مستقل که با همکاری دو تن از همکاران گروه مطالعات آقای دکتر بابک صفاری و خانم دکتر هما موذن جمشیدی تألیف و گردآوری شده است در سه فصل منتشر و در اختیار علاقه‌مندان، همکاران و کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور و استان‌ها قرار دهیم. انتشار این مجموعه که شامل تجربه

اصفهان و شرح خدمات تفصیلی بخش‌ها و فرابخش‌ها نیز می‌باشد می‌تواند از انجام مطالعات تکراری جلوگیری نموده و مطالعات آمایش سرزمین در آینده را کاملتر نماید.

بدون شک این طرح با همت، همدلی و همکاری گروهی عده کثیری از مسوولان، خبرگان، متخصصان و کارشناسان به نتیجه رسیده است. به همین منظور در پایان لازم است از آقایان مهندس علیرضا همدانیان معاون وقت محترم برنامه‌ریزی استانداری اصفهان، دکتر محمود شیخ زین‌الدین رییس سابق و دکتر مهدی کشمیری رییس کنونی شهرک علمی تحقیقاتی اصفهان، دکتر قاسم مصلحی، مهندس همایون ناطقی، دکتر فیروز توفیق، مهندس نصرالله جهانگرد، دکتر بابک صفاری، دکتر محمدرضا وهابی، مهندس ابوالحسن فتحیان، دکتر محمدرضا قاسمی، محمد میرزایی، مهندس فردین بنیانی، دکتر ناصر عظیمی، دکتر علی شاهنده، رضا شیرازی نژاد، حیدر صرامی، مهرداد کاشف، محمد رنجبر، محمدرضا صالحی، وحید هاشمی، محمدحسن اکبری، ناصر یارمحمدیان و خانم‌ها میترا بون، بهرام چوبین، دکتر هما موذن جمشیدی و دیگر عزیزانی که در انجام مطالعات آمایش در مرقع‌ها، مراها و کمیته‌های مختلف همکاری داشته‌اند تشکر و قدردانی نمائیم، چرا که بدون تلاش و هم‌ا می‌آنها این مهم به انجام نمی‌رسید.

در پایان خدا را شاکرم که در مسیر انجام مطالعات آمایش سرزمین و تدوین سند راهبردی توسعه استان اصفهان همواره لطف و مرحمتش شایسته حال ما و همکارانم بوده است.

این همه گفتیم لیک اندر بسیج	بی عنایات خدا هیچیم هیچ
بی عنایات حق و خاصان حق	گ ملک باشد سیاهستش ورق
ای خدا ای فضل تو حاجت روا	با تو داد هیچکس نبود روا
این قدر ارشاد تو بخشیده‌ای	تا بدین حد ما پوشیده‌ای
قطره‌ی دانش که بخشیدی ز پیش	متصل گردان دریاها ی خویش
قطره‌ی علمست اندر جان من	وارهانش از هوا وز خاک تن

نعمت الله اکبری

مدیر مطالعات آمایش سرزمین و تدوین سند راهبردی توسعه استان اصفهان

فصل اول: کلیات آمایش سرزمین

۱-۱. مفاهیم و تعاریف مرتبط با آمایش سرزمین	۲
۲-۱. ضرورت انجام مطالعات آمایش سرزمین	۱۴
۳-۱. وظایف آمایش سرزمین	۱۶
۴-۱. جایگاه آمایش سرزمین در نظام برنامه‌ریزی کشور	۱۷
۵-۱. تاریخ و سابقه آمایش سرزمین در ایران	۲۵
۶-۱. سیر تحولات تجربه آمایش سرزمین در ایران	۳۳
۷-۱. جهت‌گیری‌های اصلی آمایش سرزمین در ایران	۳۹

فصل دوم: تجربه آمایش سرزمین در سایر کشورها

۱-۲. چگونگی پیدایش آمایش سرزمین	۴۶
۲-۲. دلایل شکل‌گیری مکاتب مختلف آمایش سرزمین در جهان	۴۶
۳-۲. مکاتب آمایش سرزمین	۴۷
۴-۲. مکتب برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در ایران	۷۵

فصل سوم: رویکرد آمایش در استان اصفهان

مقدمه	۷۸
۱-۳. نظریه پایه توسعه استان اصفهان	۷۸
۲-۳. اهداف کلان و دستاوردهای مطالعات آمایش استان	۸۱
۳-۳. مدل مطالعات آمایش استان	۸۲
۴-۳. مدل تلفیق	۸۹
۵-۳. شرح خدمات تفصیلی آمایش استان	۱۰۹
۶-۳. ساختار اجرایی آمایش	۲۳۲
۷-۳. نکات قابل توجه	۲۳۳

پیوست الف) برنامه ریزی بر اساس چندین شاخص

۲۳۷	۱. مقدمه
۲۳۷	۲. مقدمه‌ای بر روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه
۲۴۰	۳. روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)
۲۴۱	۳-۱. تشریح کار با روش تحلیل سلسله‌مراتبی

پیوست ب) مدل‌های عامل محور ABM

۲۴۹	۱. ساختار اقتصاد دویختی در مدل عامل محور
۲۵۱	۲. محیط
۲۵۱	۲-۱. بخش کشاورزی
۲۵۲	۲-۲. بخش صنعت
۲۵۲	۳. عامل‌ها
۲۵۴	۳-۱. عامل کشاورز
۲۵۵	۳-۲. عامل صنعتگر
۲۵۶	۳-۳. عامل کارگر
۲۵۷	۴. مهاجرت
۲۵۹	۵. تحلیل بازار
۲۵۹	۵-۱. بازار گندم
۲۶۱	۵-۲. بازار کالای صنعتی
۲۶۱	۶. افزودن بخش آب به اقتصاد
۲۶۲	۶-۱. تعاملات بخش آب با سایر بخش‌ها
۲۶۵	کتابنامه